

Eivind Røssaak:

SATURN ER EN TØRR PLANET

(KORT AVHANDLING OM MELANKOLI)

Parrhasius var maler i Athen. Han kjøpte seg en eldgammel mann blant de Olynthiske fanger. Da han hadde fått ham med seg hjem til Athen, utsatte han ham for de frykteligste pinsler og plager for med ham som modell bedre å få frem pinen og lidelsene hos den Prometheus han på det tidspunktet var i ferd med å male. Jeg trenger ikke være så barbarisk eller grusom at jeg for å utføre mitt forehavende må pine noen stakkars melankolsk mann. Melankolikerens symptomer er liketil, åpenbare og velkjente. Det er ikke behov for et så inngående studium eller en modell som er hentet så langt borte. Melankolikeren gir seg til kjenne uten videre. Fjerntliggende enkeltheter, som melankoliens tilbøyelighet til lange reiser, dukker opp: av den grunn skimtes havet i horisonten i Dürers "Melencolia", men også den fanatiske forkjærligheten for det eksotiske i Lohensteins dramaer og periodens glede over reiseskildringer. Her er den astronomiske deduksjonen dunkel. Men så muntert et menneske som Eva har vært, blir aldri mer født: like sørgmodig som Adam har vært, blir ikke noe menneske født.¹

¹ Paracelsus

Jeg vet nok at man kan føle lykken når man gir seg så helt over til sin dansegalskap at man glemmer sine huslige sorger. Men kan det samme gjelde for en konge? Vil han kjenne seg lykkeligere i overfladisk underholdning, enn ved å betrakte sin egen storhet? Kan vi overhodet gi hans sinn noe fullgodt å tenke på? Tar vi ikke gleden fra ham, hvis vi vil ha ham opptatt med å bevege seg rytmisk til en dansemelodi eller kaste en ball riktig – istedenfor å la ham sole seg uforstyrret i den majestetiske herlighet som omstråler ham? Bare prøv! La en konge i ensomhet fordype seg i seg selv, helt uforstyrret, uten noen sanselig nytelse,

uten noe problem for tanken, uten selskap. Da vil du innse at en konge uten adspredelser er et menneske nedsunket i elendighet. Hekser var før i tiden etterspurt i tvekamper og slag. De kan stanse et lansestøt, gjøre folk uimottagelige for slag etc. (Boisardus skriver i *De Magia* om hvorledes man besverger dem, hvem man bør sverge ved, når og hvor det er tilrådelig.) De kan gå omkring i en esse, gjøre mennesker følelsesløse på pinebenken, stanse blødninger, ikle seg døde menneskers former, forvandle og omgjøre seg selv og andre i forskjellige skikkelser. Agaberta, en berømt heks i Lappland, gjorde dette offentlig, foran øynene på sine tilskuere, *ett øyeblikk ung, så gammel, lang eller kort, som en ku, som en fugl, som en slange, hva som helst*. Berømte trollmenn som Simon Magus og Apollonius Tyanios kan bygge slott i luften, fremmane hærer eller forflytte seg fra det ene sted til det annet på ett øyeblikk, men i det lange løp svikter Djevelen dem. Men, og det er viktig her: Paracelsus fastslår i uforblommede vendinger at mange blir fortrollet inn i melankolien. Det har hans erfaring fortalt ham. Det samme sier Danæus.

Takk til Johan Urban Bergquist og Marcilio Ficino. Sistnevnte ga meg tittelen. Den må anses for å være en kilde, snarere enn en tittel.